

## СУЧАСНІ АСПЕКТИ ЛІНГВОДИДАКТИКИ

УДК 811.111.1:81'25

DOI: 10.32342/2523-4463-2020-1-19-37

**Н.М. ГРИЦІВ,**

*кандидат філологічних наук,  
доцент кафедри прикладної лінгвістики  
Національного університету «Львівська політехніка»*

**Ю.І. ШИЙКА,**

*кандидат педагогічних наук,  
доцент кафедри прикладної лінгвістики  
Національного університету «Львівська політехніка»*

### ЕТНОКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА У ДВОМОВНІЙ ОСВІТІ: ВСТУПНІ ЗАУВАЖЕННЯ

В останні десятиліття спостерігаємо перехід до компетентнісного підходу в навчанні філологів, що сприяє новим науковим пошукам у питанні міжкультурних та етнічних досліджень, пов'язаних з двомовною освітою в сучасному суспільстві. Увагу зосереджено на спробі впровадити сучасну інтеграційну модель навчання різних етносуспільних груп з метою об'єднання заради тісної взаємодії та особистісної комунікації задля успішного міжетнічного спілкування. Мета статті – простежити та виявити особливості співіснування різних етнічних спільнот на одному навчальному ґрунті та охарактеризувати етнолінгвістику як важливу дисципліну в сучасному багатоетнічному середовищі, яка покликана виплекати етнокультурну компетенцію. У межах аналізу проблеми поліетнічності та освітнього простору оперуємо поняттям етноцентризму (в рамках монокультурного та міжкультурного простору), що передбачає світогляд, який втілює риси, характерні для тієї чи іншої етнічної групи та проявляється в оцінці відмінностей між етносами.

Основну увагу зосереджено на важливості розвитку етнічних та культурних компетенцій для навчання двомовних студентів та перекладачів поряд з іншими компетенціями, такими як мовні та текстові, дослідницькі, технічні, інформаційні, тематичні та перекладацькі.

*Ключові слова: етнолінгвістика, етнокультура, двомовність, філологія, переклад.*

В последние десятилетия наблюдаем переход к компетентностному подходу в обучении филологов, что, в свою очередь, способствует новым научным поискам в вопросе межкультурных и этнических исследований, связанных с двуязычным образованием в современном обществе. Внимание сосредоточено на попытке внедрить современную интеграционную модель обучения различных этносоциальных групп с целью объединения ради тесного взаимодействия и личностной коммуникации для успешного межэтнического общения. Цель статьи – проследить и выявить особенности существования различных этнических сообществ на одной учебной почве и охарактеризовать этнолингвистику как важную дисциплину в современной многоэтнической среде, которая призвана развить этнокультурную компетенцию. В рамках анализа проблемы полиэтничности и образовательного пространства оперируем понятием этноцентризма (в монокультурном и межкультурном пространствах), предусматривающим мировоззрение, воплощающее черты, характерные для той или иной этнической группы и проявляемое в оценке различий между этносами.

Основное внимание сосредоточено на важности развития этнических и культурных компетенций для обучения двуязычных студентов и переводчиков рядом с другими компетенциями, такими как языковые и текстовые, исследовательские, технические, информационные, тематические и переводческие.

*Ключевые слова: этнолингвистика, этнокультура, двуязычие, филология, перевод.*

з соціополітичного погляду сучасне суспільство найчастіше ґрунтується на об'єднанні та взаємодії кількох етносів у межах однієї держави.

У такому поліетнічному суспільстві мовний чинник, поряд з культурним, економічним та політичним, набуває важливого значення, серед іншого в освітніх процесах. Звідси – впровадження сучасної моделі інтеграції різних етносоціальних груп задля успішного міжетнічного спілкування.

Тому основне завдання нашої розвідки – виокремити та з'ясувати особливості співіснування різних етнічних спільнот на одному освітньому ґрунті, також охарактеризувати етнолінгвістику як важливу навчальну дисципліну в сучасному поліетнічному середовищі. У межах аналізу питання поліетнічності і освітнього простору оперуємо поняттям етноцентризму. В основі розвідки – розуміння етноцентризму, що передбачає світосприйняття, яке втілює особливості, що притаманні лише тому чи іншому етносу і проявляються в оцінці відмінностей між етносами. Поділяємо думку провідних етнолінгвістів Є. Бартмінські [1] та Дж. Андергіла [2, с. 17–40] стосовно потреби розширення меж вивчення етнолінгвістики, також відкритості й доступності отриманих результатів для студентів та молодих науковців. Особливо актуальна їхня суголосна теза, що належну увагу слід приділити міжкультурному зіставному (порівняльному) аналізу, найперше зосередитися на спільних цінностях, які поділяють різні етноси, тобто працювати в площині, так би мовити, транс-національної культури (за Є. Бартмінським) із залученням нових методологічних можливостей.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної культурного співробітництва, а також прозорість кордонів сприяють подальшому співіснуванню і взаємодії культур етносів, які проживають на території однієї країни, їхнього сприйняття та визнання, яке закріплене законодавством. Таким чином, складні історико-культурні відносини національних громад у межах однієї держави можуть спричинити створення на території цієї країни мультикультурного простору.

Скажімо, сьогодні практика США та Канади у сфері розвитку двомовної школи та освіти має тривалу історію і ґрунтується на забезпеченні стабільності як об'єктивної необхідності безконфліктного співіснування в одній часовій та географічній площині.

Для поліетнічності та двомовності характерні різні аспекти порівнянь у філології: мовознавча, культурологічна, літературознавча, перекладознавча і дидактична [3]. Кожна з них спеціалізується на порівняльних зіставленнях різних складних явищ і використовує сталі – у міру можливостей – складові і з їх допомогою пояснює всю складність культури, оригінальної літератури і перекладу та освіти. З факту, що деякі явища повторюються, випливає висновок, що їх доречніше досліджувати у переплетінні. Загальним критерієм порівняння в цій сфері є синкретична одночасність.

Отже, стаття є спробою зіставити етноцентричність та поліцентричність як етнолінгвістичні категорії у проекції на двомовність, серед іншого – в освіті. Виходячи з розуміння, що етнолінгвістика – це вивчення того, як мова стосується суспільства, культури та етнічної приналежності, актуальним залишається питання двомовної освіти, з урахуванням факту розбіжності у світоглядних позиціях та етнокультурних відмінностей.

Методи дослідження об'єднують методи соціолінгвістики з методами соціальної та культурної антропології. Із соціолінгвістики запозичено припущення про різнорідну мовленнєву спільноту та аналіз форм мовлення всередині неї. Із соціокультурної антропології взято припущення про культурну відносність та здійснено спробу застосувати емічний (emic) погляд на ситуацію, тобто такий, який пропонується із середини етносуспільної групи, поряд з етичним (etic), зовнішнім описом контекстної дійсності. З антропології залучено етнографічний метод постійної інтерпретації, пов'язаний між собою способами розмови та розміщенням їх у контекстах, з яких вони отримують сенс, і якому вони надають значення.

Дво- та багатомовність визначають якісно новий рівень та завдання освіти і розглядаються як один з гарантів етнокультурної конвергенції у полікультурній національній спільноті. Двомовна освіта здебільшого має на меті розвивати в учнів достатній рівень умінь і навичок у володінні двома мовами, оскільки це, як відомо, важливо найперше для налагодження міжсоціумної міжкультурної комунікації поряд із забезпеченням службових, комунікативних та суспільних потреб. Двомовні громадяни, освоюючи другу мову, стають, тією чи іншою мірою, бікультурними, що дає їм змогу позбуватися упередженого став-

лення у спілкуванні. Навчальні програми для двомовної освіти, окрім мовної компетенції, спрямовані на впровадження та виклад матеріалу для розвитку різнобічного розуміння мов і культур, покликані сприяти комплексному розумінню і сприйняттю різноманітності етнічної самоідентифікації носіїв мови. Таким чином, двомовна освіта підвищує міжгрупове спілкування і культурну освіченість, а отже, толерантність, сприяє зростанню поваги до членів інших груп, зменшує ймовірність створення стереотипів, упереджень і дискримінації [4].

### Двомовна освіта

Освітню систему, в якій мова національних меншин повноцінно функціонує поряд з мовою більшості, прийнято називати двомовною (білінгвальною) освітою [5]. Побутує переконання, що така освіта формує толерантність до інших мовних та культурних груп та сприяє комплексному розумінню людської різноманітності, оскільки двомовні навчальні програми забезпечують належний рівень загальної освіти послуговуючись двома і більше мовами із заглибленням у культуру й традиції відповідних етноспільнот.

Найчастіше співвідношення корінного і некорінного етносу визначає форму двомовної освіти.

«Слабкі» форми двомовної освіти реалізуються у школах, які мають на меті навчити дітей національних меншин мови більшості, викладаючи предмети винятково цією мовою. Кодувати такі школи як двомовні можна лише тому, що в них навчаються діти-білінгви, а не через те, що вони сприяють розвитку білінгвізму. «Слабкі» форми двомовної освіти асиміляційні за своєю природою. Їхня головна мета – перехід з рідної мови і культури на мову та культуру більшості.

На противагу «слабким» існують «сильні» форми двомовної освіти, які мають на меті навчити дітей двох мов. Мета полягає у збереженні в дітей володіння рідними мовами, мовами меншин, та виховання культурного плюралізму. Підтримка й удосконалення мови меншин, писемності та культурних навичок стає у школі пріоритетом. Цей аспект двомовної освіти – вирішальний для розуміння полеміки щодо політики і практики двомовності з дидактичною метою.

Різниця між «слабкою» та «сильною» формами двомовної освіти відображає відмінність між світоглядними позиціями монолінгва та білінгва. Також існують різні думки щодо мовних груп: одні підтримують асиміляцію мовних меншин з більшістю, інші ж – мультикультуралізм та мовну різноманітність в умовах глобалізації. Основні характеристики «слабких» та «сильних» форм білінгвальної освіти відображено в табл. 1 і 2 [4; 5].

Таблиця 1

#### «Слабкі» форми білінгвальної освіти

Тип програми	Статус у суспільстві	Мова навчання	Соціальна та навчальна мета	Очікуваний результат
Субмерсія (структурована імерсія)	Мовна меншина	Мова більшості	Асиміляція	Монолінгвізм
Субмерсія	Мовна меншина	Мова більшості	Асиміляція	Монолінгвізм
Сегрегація	Мовна меншина	Мова меншин (примусове навчання без права вибору)	Апартеїд (расова ізоляція)	Монолінгвізм
Перехідна	Мовна меншина	Перехід з мови меншин на мову більшості	Асиміляція	Відносний монолінгвізм
Загальна (з вивченням іноземної мови)	Мовна меншина	Мова більшості з уроками другої / іноземної мови	Обмежене вивчення	Обмежений білінгвізм
Сепаратиська	Мовна меншина	Мова меншин (без вибору)	Від'єднання / автономія	Обмежений білінгвізм

Варто наголосити на перевагах «сильних» форм двомовної освіти. Двомовна освіта зазвичай створює умови для досягнення вищого рівня володіння мовами. Це дає дітям змогу спілкуватися з різними поколіннями, регіонами і культурними групами [6]. Окрім того, двомовна освіта розвиває інкультурацію, тобто чуттєвіше сприйняття чужих вірувань та культур. Така система освіти зазвичай поглиблює зацікавлення культурами, що асоціюються з певною мовою, сприяючи розумінню відмінностей, запобігаючи розвитку расизму і формуванню стереотипів. Володіння навичками письма двома чи більше мовами додає мові більше функцій, розширює вибір літератури для читання, створює можливості для розуміння різних перспектив і точок зору, і приводить до глибшого розуміння історії та спадщини, традицій і звичаїв. Результати досліджень, проведених на базі двомовних шкіл, навчальних програм імерсії та двомовних навчальних програм спадщинних мов, свідчать, що діти, які добре володіють двома мовами, мають переваги когнітивного характеру. Вони – креативніші, чіткіші у висловлюваннях власних думок, бо глибше усвідомлюють потребу переходу з однієї мови на іншу. В умовах двомовної освіти також може підвищитися самооцінка дітей мовних меншин. І навпаки, коли рідна мова замінюється мовою більшості, самооцінка знижується. Якщо рідна мова використовується у школі, то діти можуть відчувати, що вони самі, їхній дім, сім'я чи громада акцептуються. У такий спосіб підвищується їхня самооцінка [7]. Двомовна освіта може мати на меті підвищення рівня визнання на місцевому, регіональному чи національному рівнях. У деяких регіонах (наприклад, у Каталонії чи Скандинавії) існують економічні переваги для двомовної (чи тримовної) освіти [8; 9]. Бути білінгвом важливо для працевлаштування у багатьох державних установах, особливо там, де передбачається спілкування з клієнтами, що є носіями двох чи більше мов.

Таблиця 2

**«Сильні» форми двомовної освіти**

Тип програми	Статус у суспільстві	Мова навчання	Соціальна та навчальна мета	Очікуваний результат
Імерсія	Мовна більшість	Білінгвізм з первинним наголосом на другу мову	Плюралізм та збагачення	Білінгвізм
Підтримка / збереження спадщинних мов	Мовна меншина	Білінгвізм з наголосом на першу мову	Підтримка, плюралізм та збагачення	Білінгвізм
Двостороння	Змішання мовних груп	Мова меншини та більшості	Підтримка, плюралізм та збагачення	Білінгвізм
Загальна білінгвальна	Мовна більшість	Дві мови більшості	Підтримка, плюралізм та збагачення	Білінгвізм

Упродовж останніх десятиліть у світі почала зростати роль мови меншин у шкільних навчальних програмах. Якщо школа не забезпечує жодного вивчення мови меншин, тоді вона стає для її представників «місцем, де не існує ні їхньої мови, ні культури, де їх, можливо, навіть не сприймають; місцем, де підривається та ставиться під сумнів їхня соціальна ідентичність» [10, с. 20]. Вважають також, що самооцінка дітей меншин знижується, якщо школа не розвиває писемність дітей мовою меншин [11; 12]. Коли діти меншин навчаються читати та писати тільки мовою більшості, тоді мова меншості вважатиметься другорядним засобом комунікації з елементарної меншовартості [13, с. 61]. Окрім того, побутує думка, що використання мови національних меншин як засобу навчання полегшує культурний шок, якого можуть зазнавати діти меншин при переході з рідної мови на іншу мову навчання. Саме мова меншин і є зв'язковою ланкою між дитиною і громадою. Цей аргумент також можна співвіднести з аргументом про розвиток дитячої самоповаги. Освіта мовою національних меншин – необхідна для розвитку рідної мови дитини, а це, у свою чергу, важлива передумова успішного оволодіння мовою більшості. Навчання мовою національних меншин допоможе запобігти примусовій лінгвістичній та культурній асиміляції. Культурний плюралізм можна розглядати як зба-

гачення суспільства загалом. Мови меншин часто виступають фундаментальною складовою культурної ідентичності суспільної меншини. Визнання мови (та культури) меншини поліпшує соціальні та культурні відносини між цими групами та рештою суспільства. Підсилення культурної ідентичності меншин (через визнання їхньої мови) сприяє зменшенню вірогідності поляризації суспільства та соціополітичних непорозумінь. Зокрема в країнах третього світу вивчення мови національних меншин є одним з найкращих шляхів залучення ізольованих груп суспільства. Їхні члени можуть навчатися писемності рідною мовою і мовою більшості, і загалом ознайомлюватися з культурою і традиціями країни. Це має свої переваги, бо в такий спосіб можна легше впливати на ці групи та спрямовувати їхній соціальний розвиток [13, с. 63–65]. Свого часу таким аргументом послуговувалися місіонери, які навчали корінне населення їхньою ж мовою для того, щоб сприяти їхньому розвитку та наверненню до християнства.

### **Етнокультурна складова у двомовній освіті: приклад Канади**

Процес культурного виховання супроводжується вивченням мови, коли, наприклад, іммігранти вивчають культуру більшості населення; почуттям до двох культур; поведінкою відповідно до певної культури; обізнаністю й емпатією.

Коли говоримо про освіту корінного населення, яке найчастіше перебуває в етнічній меншості, то доречно зупинитися як на перевагах, так і недоліках двомовності у навчальних закладах.

Хоча на сьогодні в деяких країнах світу набуває популярності двомовна освіта корінного населення, яка має на меті збереження його мови та культури й водночас розвиток достатніх навичок володіння мовою більшості населення для успішного функціонування в іншомовному середовищі, проте є випадки, коли освіта, яку забезпечує уряд тієї чи іншої країни корінному населенню, стає важливим елементом у загальній політиці асиміляції. Вона виступила засобом певної маніпуляції, витіснення корінних мов, релігій, культурних традицій та цінностей.

Історичний аналіз індіанських народів Канади служить яскравим прикладом підміни культурних цінностей за допомогою освіти. Мова йде про спроби перших поселенців сучасної Канади нав'язати корінному населенню свою культуру, мову та релігію. Потреби та культура індіанських народів сформували власну етнокультурну концептосферу в тісному зв'язку з природою, на тлі якої випрацювали зрозумілу їм філософію освіти. В основі – антропоцентризм та гармонія з природою як світоглядні засади існування.

Свого часу, наукові спостереження за індіанськими мовами Північної Америки лягли в основу Гіпотези лінгвістичної відносності (також відомої як Гіпотеза Сепіра – Ворфа). Попри суперечності гіпотези з погляду сучасної антрополінгвістики, певні положення беззаперечні: за логікою будови мислення й пізнавальної здатності народу, америндські мови суттєво відрізняються від європейських.

Європейські переселенці, навпаки, дотримувалися зовсім іншої точки зору. В основі тогочасного євроцентризму – верховенство європейської культури та віра у винятковість.

Два світогляди і нині кардинально відрізняються: західна традиція тісно пов'язана з економічною та класовою структурою, індіанський світогляд ґрунтується на традиційному баченні світу.

Освіта, яку забезпечує уряд для корінних народів Канади, стала важливим елементом у загальній політиці асиміляції, зокрема у царині заміни туземних мов, релігій, історії і культурних традицій, цінностей та світоглядів на європейські, а також зміни цінностей індіанців через їхніх дітей, тобто найслабших членів суспільства, які не можуть чинити опору. Освіта використовувалася як засіб колоніального поневолення і подальшого послаблення індіанських народів, змушуючи дітей втрачати зв'язок з історією та духовними цінностями свого народу [14].

Освіта, яку контролював канадський уряд, завжди протистояла цілям та ідеалам індіанських народів. У політичному сенсі уряд через освіту, намагався підірвати авторитет туземних правителів, в економічному – змінити традиційний устрій життя на європейський, у духовному – прагнув замінити індіанську релігію та цінності на християнські. У певному сенсі, контроль за освітнім процесом можна прирівняти до контролю за виживанням нації.



### Етнолінгвістика як навчальна дисципліна і переклад

Сприйняття певних мовних явищ обумовлене культурою. Мова про те, що в різних культурах одні і ті ж ідеї можуть переживатися, сприйматися, концептуалізуватися та класифікуватися по-різному. Дослідженням різних способів сприйняття і, так би мовити, певної категоризації та класифікації світу в різних культурах опікується етнолінгвістика (також етносемантика, етнонаука, етнографічна семантика та нова етнографія). Тобто етнолінгвістика – це маргінальна галузь мовознавства, яка вивчає взаємозв'язок між мовою і культурою та способом сприйняття світу різними етнічними групами. Іншими словами, етнолінгвістика – це поєднання між етнологією та лінгвістикою; етнологія вивчає спосіб життя цілої громади, тобто всіх характеристик, які відрізняють одну громаду від іншої [15].

Певним проявом двомовної освіти можемо вважати і вишкіл перекладачів у вищій школі, де друга іноземна мова вивчається і викладається на рівні з рідною, а лекційні та практичні заняття ведуться відповідною іноземною мовою (англійською, німецькою, французькою). Ці характеристики становлять культурні аспекти громади чи суспільства і суголосні з постулатами «сильної» форми двомовної освіти, об'єднані суспільною метою – плюралізмом та збагаченням.

Навчальні програми, найперше для перекладацьких відділів, зосереджені на міждисциплінарному вивченні дієвості етнічних та культурних компонентів і впровадженні їх в освіту, зокрема вищу [16]. Перевага курсу – успішна робота з двомовними етнотекстами та паралельними корпусами; здатність розпізнавати етномарковані мовні компоненти задля їхнього відтворення цільовою мовою, можливість застосовувати базові знання в галузі етнолінгвістики для вивчення семіотичних кодів та спроектувати їх на аналіз етнотекстів з точки зору міжкультурної та міжнаціональної комунікації; здатність розуміти та вміло використовувати поняття і терміни етнолінгвістичної галузі; змога використання відповідної теоретичної та критичної літератури для проведення філологічного аналізу, орієнтованого на етнічну приналежність [17–19].

У вищих навчальних закладах в Україні та світі впроваджують курс з етнолінгвістики. Студії функціонування етномовного дискурсу в системі освіти спрямовані на вирішення проблем у поліетнічному спільному масиві [20].

Курс зосереджується на галузі лінгвістичних досліджень, яка стосується взаємозв'язків між мовою, мисленням, способом життя та реальністю. Етнолінгвістика розглядає людську мову – особливо її словниковий запас – як джерело знань про людство та навколишній світ (часто історично пов'язані).

Серед завдань такого курсу – ознайомлення студентів з низкою питань, що стосуються взаємозв'язку мови, культури та етнічної приналежності, наприклад, між користувачами формальної мовної структури та рештою спільноти, яка використовує цю мову; ознайомлення студентів із сучасними підходами до вивчення етнолінгвістики як маргінальної галузі мовознавства, яка межує з етнологією, культурологією, психолінгвістикою, спрямованою на осмислення відображення мовних зразків, а також духовного культурного коду, кодіваних мовою задля фахового перекладу з урахуванням відмінностей у цільовій культурі і застосування найуспішніших методик перекладу [21]. Особлива увага приділяється об'єкту та предмету етнолінгвістики, основам та походженню дисципліни, ключовим поняттям етнолінгвістики у відношенні до інших філологічних дисциплін [21–23]. Після закінчення курсу студенти мають зрозуміти та диференціювати основні підходи до вивчення етнолінгвістики як наукової галузі, знати та використовувати основні навички під час роботи з двомовними етнотекстами.

Основна мета курсу полягає в поступовій інтеграції етнолінгвістичних принципів та категорій – насамперед теоретичних – у схеми знань студентів, вони опановують метамову і використовують її у науковому дискурсі.

У підсумку, першочергова необхідність – навчити студента бачити мову як важливий елемент культури певної спільноти і, таким чином, чітко розуміти, що мова складається не лише з граматичних правил, які керують словами, але, в першу чергу, є способом отримання та опису дійсності, яка є різною для різних етносів. Студента навчають гуманному ставленню до різних, відмінних між собою культур; вмінню виявляти етноцентричне, іноді упереджене, уявлення про іншу культуру в межах міжкультурної комунікації; перекладознавчому аналізу оригінальних етнотекстів та способам їхнього відтворення у цільовій культурі.

### Список використаної літератури

1. Aspects of cognitive *ethnolinguistics* / ed. by J. Bartminski. – London: Equinox Publishing, 2009. – 272 p.
2. Underhill J. *Ethnolinguistics and cultural concepts: Truth, Love, Hate and War* / J. Underhill. – Cambridge: Cambridge University Press, 2012. – 248 p.
3. Larochele-Audet J. Intercultural and inclusive teacher training: the conceptualization and operationalization of professional skills / J. Larochele-Audet, C. Borri-Anadon, M. Potvin // *Education et Francophonie*. – 2016. – Vol. 44, issue 2. – P. 172–195. DOI: 10.7202/1039027ar.
4. Шийка Ю. Білінгвальна освіта в Канаді / Ю. Шийка. – Львів: ЗУКЦ, 2015. – 113 с.
5. Baker C. *Encyclopedia of Bilingualism and Bilingual Education* / C. Baker, S. Jones. – Clevedon; Avon: Multilingual Matters, 1998. – 758 p.
6. *International Handbook of English Language Teaching* / ed. by J. Cummins. – New York: Springer Science & Business Media, 2007. – 1262 p.
7. Sabirova D. Republic of Tatarstan: Priorities of Schooling Foreign Language Education / D. Sabirova // *Edulearn 15: 7<sup>th</sup> international Conference on Education and New Learning Technologies*. – Valenica: Iated-Int Assoc Technology Education Publ., 2015. – P. 7865–7869.
8. Савченко І. Лингвокультурная динамика и образовательный процесс / И. Савченко, М. Викулина // *Язык и культура – Language and Culture*. – 2018. – Вып. 43. – С. 199–216. DOI: 10.17223/19996195/43/13.
9. *Concise Encyclopedia of Applied Linguistics* / ed. by M. Berns. – Oxford: Elsevier, 2010. – 571 p.
10. Toukoma P. The Intensive Teaching of the Mother Tongue to Migrant Children of Pre-school Age and Children in the Lower Level of Comprehensive School / P. Toukoma, T. Skutnabb-Kangas. – Helsinki: Finnish National Commission for Unesco, 1977. – 70 p.
11. Daldinova E. Implementation of Ethno-Lingual Didactics Approach in the Teaching of Foreign Languages / E. Daldinova, T. Buraeva, G. Bovaeva // *Social and Cultural Transformations in the Context of Modern Globalism*. – 2019. – Vol. 58. – P. 668–677. DOI: 10.15405/epsbs.2019.03.02.75.
12. Salimova D. Language Preferences of Children-Bilinguals in the Conditions of Disperse Accommodation of Ethnos / D. Salimova, E. Koudrjavitseva // *IFTE 2017. – 3<sup>rd</sup> International Forum on Teacher Education*. – Nicosia: Future Acad. Publ., 2017. – Vol. 29. – P. 763–775. DOI: 10.15405/epsbs.2017.08.02.87.
13. Appel R. *Language Contact and Bilingualism* / R. Appel, P. Muysken. – Amsterdam: Amsterdam University Press, 2005. – 228 p.
14. *Indian Education in Canada: in 2 vol.* / ed. by J. Barman, Y. Hebert, D. McCaskill. – Vancouver: University of British Columbia Press, 2013. – Vol. 2: The Challenge. – 265 p.
15. Жайворонок В. Українська етнолінгвістика: Нариси / В. Жайворонок. – К.: Довіра, 2007. – 262 с.
16. Кононенко В. Формування етнолінгвістичної культури студента / В. Кононенко. – Івано-Франківськ: Плай, 1996. – 456 с.
17. Гриців Н. *Fundamentals of Ethnolinguistics* / Н. Гриців. – Львів: ПЛ ІКНІ, 2018. – 31 с.
18. Tuan Y. *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes, and values* / Y. Tuan. – New Jersey: Prentice Hall, 1974. – 272 p.
19. Sharifian F. *Cultural Conceptualisations and Language: Theoretical Framework and Applications* / F. Sharifian. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2011. – 238 p.
20. Sharifian F. *Applied cultural linguistics: Implications for second language learning and intercultural communication* / ed. by F. Sharifian, G. Palmer. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins, 2007. – 170 p.
21. Bourdieu P. *The Field of Cultural Production* / P. Bourdieu. – Cambridge: Polity Press, 1993. – 322 p.
22. Chesterman A. *Causes, Translations, Effects* / A. Chesterman // *Target*. – 1998. – Vol. 10, issue 2. – P. 201–230.
23. Pluzhnik I. Building Russian University Students' National Identity in Multicultural Society (Analysis of Multicultural Nations' Experience) / I. Pluzhnik, T. Oskolova, T. Herrington // *Obrazovanie i Nauka – Education and Science*. – 2017. – Vol. 19, issue 8. – P. 128–146. DOI: 10.17853/1994-5639-2017-8-128-146.